

عنوان تحقیق :

عباسیان

معلم ارجمند :

گرد آورنده :

پاییز ۱۳۸۶

امام محمد باقر علیه السلام

حضرت باقر (علیه السلام) در سال ۵۷ هجری در شهر «مدینه» چشم به جهان گشود. او هنگام وفات پدر خود امام زین العابدین (علیه السلام) که در سال ۹۴ رخ داد، سی و نه سال داشت.

حضرت باقر (علیه السلام) در سال ۵۷ هجری در شهر «مدینه» چشم به جهان گشود. او هنگام وفات پدر خود امام زین العابدین (علیه السلام) که در سال ۹۴ رخ داد، سی و نه سال داشت. نام او «محمد» و کنیه اش «ابوجعفر» است و «باقر» و «باقر العلوم» لقب او می باشد.

مادر حضرت «ام عبدالله» دختر امام حسن مجتبی (علیه السلام) و از این جهت نخستین کسی بود که هم از نظر پدر و هم از نظر مادر فاطمی و علوی بوده است.

امام باقر در سال ۱۱۴ هجری در شهر مدینه در گذشت و در قبرستان معروف بقیع، کنار قبر پدر و جدش، به خاک سپرده شد. دوران امامت آن حضرت هیجده سال بود.

• خلفای معاصر حضرت

▪ پیشوای پنجم در دوران امامت دوران خود با زمامداران و خلفای یاد شده در زیر معاصر بود:

(۱) ولید بن عبدالملک (۸۶-۹۶)

(۲) سلیمان بن عبدالملک (۹۶-۹۹)

(۳) عمر بن عبدالعزیز (۹۹-۱۰۱)

(۴) یزید بن عبدالملک (۱۰۱-۱۰۵)

(۵) هشام بن عبدالملک (۱۰۵-۱۲۵)

این خلفا، به استثنای عمر بن عبدالعزیز - که شخصی نسبتاً دادگر و نسبت به خاندان پیامبر (صلی الله

علیه و آله و سلم) علاقه‌مند بود - همگی در ستمگری و استبداد و خودکامگی دست کمی از

نیاکان خود نداشتند و مخصوصاً نسبت به پیشوای پنجم همواره سختگیری می کردند.

• پایه گذار نهضت بزرگ علمی

پیشوای پنجم طی مدت امامت خود، در همان شرائط نامساعد، به نشر و اشاعه حقایق و معارف

الهی پرداخت و مشکلات علمی را تشریح نمود و جنبش علمی دامنه داری به وجود آورد که

مقدمات تاسیس یک «دانشگاه بزرگ اسلامی» را که در دوران امامت فرزند گرامیش «امام صادق

علیه السلام» به اوج عظمت رسید، پی ریزی کرد.

امام پنجم در علم، زهد، عظمت و فضیلت سرآمد همه بزرگان بنی هاشم بود و مقام بزرگ علمی

و اخلاقی او مورد تصدیق دوست و دشمن بود. به قدری روایات و احادیث، در زمینه مسائل و

احکام اسلامی، تفسیر، تاریخ اسلام، و انواع علوم، از ان حضرت به یادگار مانده است که تا آن

روز از هیچ یک از فرزندان امام حسن و امام حسین (علیه السلام) به جا نمانده بود. (۱)

رجال و شخصیت‌های بزرگ علمی آن روز، و نیز عده‌ای از یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله و

سلم) که هنوز در حال حیات بودند، از محضر آن حضرت استفاده می کردند.

«جابر بن یزید جعفی» و «کیسان سجستانی» (از تابعین) و فقہائی مانند: «ابن مبارک»، «زهری»، «اوزاعی»، «ابوحنیفه»، «مالک»، «شافعی»، «زیاد بن منذر نهدی» از آثار علمی او بهره مند شده سخنان آن حضرت را، بی واسطه و گاه با چند واسطه، نقل نموده اند.

کتب و مولفات دانشمندان و مورخان اهل تسنن مانند: طبری، بلاذری، سلامی، خطیب بغدادی، ابو نعیم اصفهانی، و کتبی مانند: موطا مالک، سنن ابی داود، مسند ابی حنیفه، مسند مروزی، تفسیر نقاش، تفسیر زمخشری، و دهها نظیر اینها، که از مهمترین کتب جهان تسنن است، پر از سخنان پرمغز پیشوای پنجم است و همه جا جمله: «قال محمد بن علی» و یا «قال محمد الباقر» به چشم می خورد. (۲)

کتب شیعه نیز در زمینه های مختلف سرشار از سخنان و احادیث حضرت باقر (علیه السلام) است و هر کس کوچکترین آشنایی با این کتابها داشته باشد، این معنا را تصدیق می کند.

● امام باقر (علیه السلام) از نظر دانشمندان

آوازه علوم و دانشهای امام باقر ع چنان اقطار اسلامی را پر کرده بود که لقب «باقر العلوم» (گشاینده دریچه های دانش و شکافنده مشکلات علوم) به خود گرفته بود.

▪ «ابن حجر هیتمی» می نویسد:

محمد باقر به اندازه‌ای گنجهای پنهان معارف و دانشها را آشکار ساخته، حقایق احکام و حکمتها و لطایف دانشها را بیان نموده که جز بر عناصر بی بصیرت یا بد سیرت پوشیده نیست و از همینجاست که وی را شکافنده و جامع علوم، و برافرازنده پرچم دانش خوانده‌اند. (۳)

▪ «عبدالله بن عطاء» که یکی از شخصیت‌های برجسته و دانشمندان بزرگ عصر امام بود، می‌گوید: «من هرگز دانشمندان اسلام را در هیچ محفل و مجمعی به اندازه محفل محمد بن علی (علیه السلام) از نظر علمی حقیر و کوچک ندیدم. من «حکم بن عتیه» را که در علم و فقه مشهور آفاق بود، دیدم که در خدمت محمد باقر مانند کودکی در برابر استاد عالیمقام، زانوی ادب بر زمین زده شیفته و مجذوب کلام و شخصیت او گردیده بود. (۴)

امام باقر ع در سخنان خود، اغلب به آیات قرآن مجید استناد نموده از کلام خدا شاهد می‌آورد و می‌فرمود: «هر مطلبی گفتم، از من پرسید که در کجای قرآن است تا آیه مربوط به آن موضوع را معرفی کنم». (۵)

• شاگردان مکتب امام باقر (علیه السلام)

حضرت باقر علیه السلام شاگردان برجسته‌ای در زمینه‌های فقه و حدیث و تفسیر و دیگر علوم اسلامی تربیت کرد که هر کدام وزنه علمی بزرگی به شمار می‌رفت. شخصیت‌های بزرگی همچون: محمد بن مسلم، زراره بن اعین، ابو بصیر، برید بن معاویه عجللی، جابر بن یزید، حمران بن اعین، و هشام بن سالم از تربیت یافتگان مکتب آن حضرتند.

● پیشوای ششم می فرمود: «مکتب ما و احادیث پدرم را چهار نفر زنده کردند، این چهار نفر

عبارتند از: زراره، ابوبصیر، محمد بن مسلم و برید بن معاویه عجلی. اگر اینها نبودند کسی از تعالیم

دین و مکتب پیامبر بهره‌ای نمی‌یافت. این چند نفر حافظان دین بودند. آنان، از میان شیعیان زمان

ما، نخستین کسانی بودند که با مکتب ما آشنا شدند و در روز رستاخیز نیز پیش از دیگران به ما

خواهند پیوست.» (۶)

شاگردان مکتب امام باقر (علیه السلام) سرآمد فقها و محدثان زمان بودند و در میدان رقابت علمی

بر فقها و قضات غیر شیعی برتری داشتند.

• شکافنده علوم و گشاینده درهای دانش

آثار درخشان علمی پیشوای پنجم و شاگردان برجسته‌ای که مکتب بزرگ وی تحویل جامعه اسلامی داد، پیشگویی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) را عینیت بخشید. راوی این پیشگویی «جابر بن عبدالله انصاری» شخصیت معروف صدر اسلام است.

جابر که یکی از یاران بزرگ پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) و از علاقه‌مندان خاص خاندان نبوت است، می‌گوید:

روزی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) به من فرمود: «بعد از من شخصی از خاندان مرا خواهی دید که اسمش اسم من و قیافه‌اش شبیه قیافه من خواهد بود. او درهای دانش را به روی مردم خواهد گشود».

پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) هنگامی که پیشگویی را فرمود که هنوز حضرت باقر (علیه السلام) چشم به جهان نگشوده بود.

سالها از این جریان گذشت، زمان پیشوای چهارم رسید. روزی جابر از کوچه‌های مدینه عبور می‌کرد، چشمش به حضرت باقر افتاد. وقتی دقت کرد، دید نشانه‌هایی که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرموده بود، عینا در او هست.

پرسید اسم تو چیست؟

گفت: اسم من محمد بن علی بن الحسین است.

جابر بوسه بر پیشانی او زد و گفت: جدت پیامبر به وسیله من به تو سلام رساند!

جابر از آن تاریخ، به پاس احترام پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و به نشانه عظمت امام باقر (علیه

السلام) هر روز دوبار به دیدار آن حضرت می رفت، او در مسجد پیامبر میان انبوه جمعیت می

نشست (و در پاسخ بعضی از مغرضین که از کار وی خرده گیری می کردند) پیشگویی پیامبر اسلام

را نقل می کرد.